

УДК 37.013.5

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ У МЕДИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ АВСТРІЇ

Г. І. Кліщ

ДВНЗ “Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України”

FORMS OF ORGANIZATION OF TRAINING IN MEDICAL UNIVERSITIES IN AUSTRIA

H. I. Klishch

SHEI “Ternopil State Medical University by I. Ya. Horbachevsky of MPH of Ukraine”

Стаття присвячена висвітленню особливостей форм організації навчального процесу в австрійських медичних університетах. Головну увагу акцентовано на сучасних формах навчання, які ефективно впливають на формування медичного фахівця.

The article presents the peculiarities of the forms of educational process organization at the Austrian medical universities. The particular attention is paid to the basic modern forms of education which are efficient for the formation of a medical specialist.

Вступ. Розвиток української медичної освіти, кінцевою метою якого є підготовка висококваліфікованого лікаря, який би відповідав сучасному рівню розвитку медичної науки і вимогам суспільства, ґрунтується на впровадженні якісно нової методології організації навчального процесу за європейським зразком: в основу концепції закладено європейські тенденції та національну стратегію.

Орієнтація України на входження до європейського освітнього простору зумовлює доцільність вивчення зарубіжного досвіду в різних галузях суспільного життя, в тому числі й у галузі підготовки медичних фахівців. Критичний аналіз досягнень і прорахунків інших країн дасть змогу оптимізувати процес підготовки лікарів в Україні. У цьому контексті значний інтерес становить досвід Австрії, де медична освіта має багатолітні традиції. Важливість вивчення досвіду цієї держави підтверджується тим, що вона займає провідні позиції з розробки та впровадження освітніх інновацій і при цьому вирізняється зваженим підходом до проблеми оптимального поєднання національних традицій із актуальними тенденціями розвитку світових систем медичної освіти.

Зміст і технології навчання будь-якої спеціальної освіти зумовлені особливостями конкретної галузі професійної діяльності. Застосування ефективних форм і методів підготовки сприяє розвитку мотивації,

пізнавальної активності, дослідницької та самостійної роботи майбутніх лікарів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій дає змогу зазначити, що використання інноваційних форм організації навчання у вищій школі привертає увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних учених і педагогів (В. Галузинський, М. Євтух, В. Ягупов, Е. М. Bridges, А. Ecker, М. Jamouille, D. Jaques, J. Junger та ін.).

Основна частина. Форма організації навчання як дидактична категорія означає зовнішній бік організації навчального процесу, пов'язаний із кількістю учнів, часом і місцем навчання, а також із порядком його здійснення [3].

Загалом форму організації навчання необхідно розуміти як конструкцію відрізків, циклів процесу навчання, які реалізуються у збіганні діяльності викладача та студентів щодо засвоювання певного змісту матеріалу та опрацювання способів діяльності. Іншими словами, форма організації навчання – зовнішнє вираження узгодженої діяльності викладача та студентів, що здійснюється у встановленому порядку і в певному режимі.

Сучасні вищі навчальні заклади будують процес навчання студентів на базі поєднання різних форм його організації [1].

У процесі підготовки лікарів у медичних університетах Австрії виділяють групові та індивідуальні фор-

© Г. І. Кліщ

ми організації навчання. До групових належать: лекції, просемінари, семінари, практичні заняття, лекції в поєднанні з практичними вправами, вправи з набуття навичок, екскурсії, бесіди.

Лекції (Vorlesungen) передбачають активну взаємодію викладача та студентів, у процесі якої відбувається активне засвоєння останніми нових знань. З метою підвищення ефективності такої взаємодії використовується такі види лекцій, як лекції-дискусії, лекції-конференції, лекції-консультації, лекції в поєднанні з практичними вправами.

Лекція-дискусія супроводжується активним дискутуванням матеріалу, що виноситься на обговорення. Як правило, дискусія виникає в ході обговорення матеріалу проблемного характеру. Завдання викладача полягає в ефективному розподілі часу, відведеного на подачу теоретичного матеріалу і на його обговорення; необхідно заздалегідь продумати запитання, що визначатимуть напрямок і хід дискусії. Лекції можуть бути запропоновані частково або в повному обсязі в якості віртуальних курсів на затвердження навчальної комісії. Для лекції немає обмежень у кількості студентів і не обов'язкова їх присутність. На початку заняття лектор пропонує студентам для вирішення 8–10 тестових запитань за темою лекції, після цього усіх студентів поділяють на групи по 6–8 чоловік у кожній. Студенти кожної з груп працюють разом і спільними зусиллями шукають правильні відповіді. Далі лектор послідовно показує на екрані запитання, а кожна студентська команда підіймає вгору одну картку з правильною, на їхню думку, відповіддю. Якщо відповіді у різних команд не збігаються, то їм надається можливість обговорити це питання між собою і дійти згоди. Увесь цей час студенти працюють самостійно, викладач лише координує їхні дії. На останньому етапі лектор за допомогою міні-лекцій із кожного питання пояснює студентам правильність чи хибність їхніх тверджень; при цьому досить часто між ним та студентами відбуваються дискусії стосовно правильності того чи іншого варіанта відповіді. Для технічного забезпечення таких лекцій лектор використовує мультимедійний проектор і кольорові картки з буквами-варіантами відповідей. I етап такої лекції триває 10–15 хвилин, II – 20–25 хвилин, III – 25–30 хвилин, IV – близько 90 хвилин. Дискусійна лекція триває 3–3,5 години, з двома 15-хвилинними перервами. Рекомендується проводити дискусійні лекції впродовж 3–4 днів підряд (1 лекція на день), за різними темами, при цьому командний склад студентів залишається незмінним.

Саме за таких умов ефект від цієї навчальної стратегії буде максимальним [2].

Лекції у поєднанні з практичними вправами – це поєднання лекцій, демонстрацій та практичних вправ.

Під час проведення *лекцій-коференцій* окремі студенти розкривають по черзі пункти лекції. Така лекція вимагає ретельної попередньої підготовки: студенти добирають потрібну літературу, інформацію, опрацьовують її, консультуються з викладачем з приводу змісту своїх виступів [5].

Лекція-консультація використовується під час вивчення теми суто практичного характеру. На такій лекції студенти після викладу основних проблем ставлять викладачеві запитання. На відповіді може відводитися до 50 відсотків навчального часу. На завершальному етапі заняття викладач робить висновки шляхом стислої дискусії і визначення правильних відповідей.

Просемінари (Proseminare) передують власне семінарам, відіграють вступну, підготовчу роль. Вони передбачають аудиторну роботу студентів під керівництвом викладача, спрямовану на оволодіння вміннями і навичками самостійної роботи з підготовки до безпосередньої участі в семінарах. Технологія проведення просемінарів містить такі компоненти, як: формулювання викладачем теми заняття, дидактичної мети; добір методичного забезпечення підготовки та проведення заняття; необхідні засоби для реалізації мети; організація студентів на навчальну діяльність безпосередньо на занятті з урахуванням етапів роботи (визначення конкретного питання теми семінару, яке треба опрацювати; рекомендація методів і прийомів опрацювання наукових джерел; виокремлення вузлових питань, наукова аргументація тих чи тих теоретичних положень; організація виступів студентів, постановка запитань, опанування тим, хто виступає, культурою ведення дискусії з дотриманням принципу толерантності; підсумкове слово викладача). Отже, головна функція просемінарів – оволодіння технологією, методикою і технікою роботи на власне семінарах з урахуванням дисципліни.

Семінари (Seminare) в медичних університетах Австрії спрямовані на поглиблення, розширення, деталізацію і закріплення теоретичного матеріалу. Семінарські заняття сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів, формуванню самостійності суджень, умінню обстоювати власні думки, аргументувати їх на основі наукових фактів. Вони сприяють

оволодінню фундаментальними знаннями, допомагають розвивати логічне мислення, формувати переконання, оволодівати культурою толерантності. Семінари є обов'язковими для відвідування. Якщо студент з певних причин пропустив семінар, він повинен його відпрацювати, інакше він не буде допущений до складання іспитів.

У ході практичних занять (*Praktika*) студенти під керівництвом викладача розглядають окремі теоретичні положення навчальної дисципліни та формують вміння і навички їх практичного застосування шляхом виконання відповідних завдань; обговорюють проблемні моменти лекційних занять; виконують індивідуальні завдання, що виносяться на загальне обговорення і стають предметом дискусії. Основна дидактична мета практичних занять – розширення, поглиблення і деталізація наукових знань, отриманих студентами на лекціях та в процесі самостійної роботи і спрямованих на підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу, розвиток наукового мислення та усного мовлення студентів.

Вправи з формування умінь і навичок майбутньої професійної діяльності (*Ubungen*) проводяться спочатку на фантомах, потім на моделях і пацієнтах, в лабораторіях і біля ліжка хворого. Навички відпрацьовуються в невеликих групах і такі заняття відносяться до обов'язкових для відвідування.

Експерсії (*Exkursionen*) проводяться протягом першого етапу навчання з метою ознайомлення з майбутнім фахом.

Бесіди (*Konversationen*), як правило, плануються наперед. У процесі підготовки визначається предмет бесіди, круг питань, який доцільно обговорити, основні наміри, які необхідно здійснити. При проведенні бесід часто використовуються різноманітні документи і матеріали, їх також потрібно наперед підготувати. Особливу увагу слід приділити відробітку ходу бесіди: продумати питання, які необхідно задати співрозмовникові; визначити бажаний кінцевий результат; встановити регламент і місце проведення бесіди; визначити її стратегію і тактику [8, 9, 10].

Література

1. Артеменко І. В. Основні форми організації навчання у вищій школі / І. В. Артеменко // Студентський науковий журнал. – 2008. – С. 7–9. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інф.: – s-journal.cdu.edu.ua/base/2008/v3/v3pp7-9.pdf

Індивідуальною формою навчання медичних фахівців є самостійна робота студентів. Формами самопідготовки студентів є: робота в бібліотеках, інформаційних і ресурсних центрах, у мережі Інтернет та Інтранет, участь у роботі конференцій, семінарів [6].

Важливою формою навчання майбутніх лікарів в університетах Австрії є виконання навчальних проєктів. Під навчальним проєктом розуміють реальну проблему, вирішення якої вимагає міждисциплінарного підходу. Проєктне навчання є інтегративною формою теоретико-практичного навчання. Мета такої форми роботи полягає у поглибленому вивченні теорії і практики конкретного питання, проблеми чи ситуації. Проєкт характеризується прикладним та комплексним підходом, здійснюється одноосібно або групою студентів за інтересами. При роботі над проєктом студенти на практиці застосовують знання з різних галузей знань [4]. У процесі роботи над проєктами студенти вчаться самостійно мислити, окреслювати розв'язання проблеми, інтегрувати знання різних навчальних предметів, установлювати причинно-наслідкові зв'язки, прогнозувати результати. У них розвивається фаховий інтерес до вивчення дисципліни. Студенти стають впевненими, набуваються почуття успіху і прогресу на власному рівні, виробляються дослідницькі уміння і навички, фахові здібності, засвоюються нові поняття і терміни, формуються знання студентів-медиків у процесі використання методу проєктів, є мотиваційний, змістовий, діяльнісний, а складовими компетентностями, які формуються в процесі роботи над проєктами майбутнього медика-фахівця, є дослідницькі уміння і навички, фахові здібності та фахове мислення [4].

Висновок. Використання та поєднання різних організаційних форм організації навчання відповідно до цілей та змісту підготовки лікарів дає студентам змогу комплексно розв'язувати завдання з навчальної і наукової роботи, міцно й свідомо засвоювати знання, забезпечує високу ефективність системи медичної освіти в Австрії.

2. Досвід Віденського медичного університету в реформуванні системи освіти. Перспективи співпраці / за ред. Л. Я. Ковальчука. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2006. – 290 с.

3. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – Київ : Либідь, 2002. – 560 с.

4. Bridges E. M. Problem-based learning in medical and managerial education / E. M. Bridges, P. Hallinger. – Nashville, TN, 1991. – P. 35–39. – (Paper presented for the Cognition and School Leadership Conference of the National Center for Educational Leadership and the Ontario Institute for Studies in Education).

5. Ecker A. New media in teaching at universities and polytechnics in Austria / A. Ecker. – Vienna, 2002. – 216 s.

6. Jaques D. ABC of learning and teaching in medicine. Teaching small groups / D. Jaques // BMJ. – 2003. – Vol. 326. – P. 326–329.

7. Junger J. Integration eines Kommunikationstrainings in die klinische Lehre / J. Junger, V. Kollner // Psychother. Psych. Med. – 2003. – Vol. 53, № 2. – S. 56–64.

8. Mitteilungsblatt der Medizinischen Universität Graz [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інф.: <http://www.medunigraz.at/mitteilungsblatt>.

9. Mitteilungsblatt der Medizinischen Universität Innsbruck [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інф.: http://www.i-med.ac.at/lehre/studium/lehrinhalte/plaene/Studienplan_Humanmedizin_2011-12.pdf.

10. Mitteilungsblatt der Medizinischen Universität Wien [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інф.: <http://www.meduniwien.ac.at/studienabteilung/content/studium-lehre/studienangebot/n202/studienplan>.

Отримано 13.10.14